

Esperesi jelentés

az érmelléki ref. egyházmegye

1907. évi vallás erkölcsi és anyagi

állapotáról.

Esperesi jelentés

**az érmelléki ref. egyházmegye 1907 évi vallás
erkölcsi és anyagi állapotáról.**

Nagytiszteletű és Tekintetes Egyházmegyei Közgyűlés !

Eddigi tapasztalatok után egyszersmindenkorra megállapítható mostani vizsgálati rendszerünk mellett, hogy mikor a visitatiót június elején kezdjük, az egész egyházmegyében az egyházlátogatást az esperes maga, vagy egy bizottság el nem végezheti. E nagyfontosságú munka legalább is 6 hetet venne igénybe ; ennyi időre pedig az esperes hivatalát, hol mindennap fordulnak elő sokszor postai gyorsasággal végzendő administratív ügyek, el nem hagyhatja. Így állandó rendszerül kell elfogadnunk, hogy az egyházmegyét körökre osztva külön-külön bizottságok látogassák meg. Így történt a jelen évben is. Én magam meglátogattam a székelyhidi körhöz tartozó egyházakat, Fráter Zoltán világi tanácsbíró és Lengyel Pál lelkész dékán urak társaságában. A mihályfalvai körben Fazekas Imre tanácsbíró és Molnár József lelkész dékán ; a diószegi körben Bányai László tanácsbíró és Könyves Tóth Sámuel lelkész dékán ; a margittai körben Szatmáry Sándor tanácsbíró és Kis Sándor lelkész dékán urak teljesítették a vizsgálatokat, kiknek segédkezésüket megköszönve, a beérkezett vizsgálati iratok és jegyzőkönyvek alapján következőkben van szerencsém egyházmegyénk szellemi és anyagi helyzetéről jelentésemet előterjeszteni.

I. Vallás-erkölcsi állapot.

A beérkezett jelentések szerint a vallás erkölcsi állapot általában véve kielégítőnek mondható. A gyülekezetek

tagjai templomlátogatás, sákramentomokkal való élés, erkölcsi magaviselet, anyagi áldozatkészség tekintetében elég buzgók s kifogástalan magaviseletet tanusítanak. Csak a rossz szokásból eredő káromkodás s néhány helyen korcsmázás eshetik megrovás alá.

Hiterős és dicséretes a vallásosság 14 egyházban, k elégitő 26 egyházban. Mult évi jelentésomben Micskéről azt jelentettem, hogy vallásosság tekintetében a szegény munkás nép körében hanyatlás mutatkozik. E tekintetben javulás állott be, a mennyiben a jelentés szerint most már vasárnap teljes munkaszünet van; a nép többnyire templomba jár s csak néhányan hanyagolják a templomot, az ünnepeket pedig nagy buzgósággal ünneplik. Szomorú dolog azonban, hogy Hegyközszentimrén a kereszteleés még most is sok esetben mellőztetik. Ez egyházban a kifogás alá eső jelenségek megszüntetését majd egy ifjabb s munkabiróbb lelkész működésétől várhatjuk.

A templom látogatás vasárnapokon, kiváltkép ünnepeken minden egyházban igen dicséretes. Vasárnapokon minden egyházban tartatik istentisztelet, d. u. is Vedresábrány kivételével káté, bibliamagyarázattal, vagy imádsággal. Hétköznapokon mindennap tartatik istentisztelet Bihardiószegen, Margittán, Mihályfalván, Nagylétán, Szentjobbon és Ujlétán; egyáltalán nem tartatik Apátkereszturon, Bogyoszlón, F. Ábrányon, Hegyközszentimrén, Vedresábrányban és Mónospetriben; a többi egyházakban pedig csak szórványosan, de bűnbánati és adventi hetekben minden egyházban, míg Hegyközszentimrén csak márczius 15-én van istentisztelet.

Az egyháztagek erkölcsi élete nagy általánosságban kifogástalan, Nagylétán, Szentjobbon, Száplakon dicséretesnek mondható. A községekben általában véve békés egyetértés uralkodik; Bihardiószegen azonban a jelentés szerint egyes családokban gyakori a viszálykodás és sok a válópörrel végződő házasság.

Feltűnő bűnökként 8 helyen káromkodás, iszákosság, 3—4 helyen tovajlás, egy helyről az egyházi terhek ellen zugolódásról tétetik említés.

Szegények és árvákról legtöbb helyen a község, vagy együttesen egyház és község gondoskodik.

Adományok és hagyományok a napról napra szapo-

rodó életnehézségek daczára dicséretes mérvben folynak be egyes egyházakban. Az ur asztala kivétel nélkül minden egyházban a hivek által láttatik el. Nem maradhat itt névszerinti megemlítés nélkül, hogy Bályokon a róm. kath. vallásu Grf. Károlyi Imre 56 koronát ad évenként az Ur asztala ellátására.

Az 1907 év folyamán ezen kívül egyes egyházakban a következő adományok és hagyományok tétettek:

Asszonyvásár: Gámán Karolina gálospetrii lakos 60 koronát adományozott az egyháznak.

Albis: Néhai Sas Károly alapítvány kamataiból ingyen tankönyvekre kiadatott 6 kor. 34 fillér.

Almosd: Deli Ferenczné Varga Róza urnő Amerikából küldött egy ur asztali terítőt 40 korona értékben. Rendkívüli harangdíjban begyült 136 kor. 60 fillér.

Bagamér: Az egyház részére adományoztak: Ásztai Lidia 20 K.-t, Balogh Pál 20 K.-át. Gacsal János 10 K.-át, Kocsis Juliánna 10 K.-át, Szabad Sándor 10 K.-át, Bertalan Sándor 10 K.-át és többen halálozásuk alkalmával 254 Korona 80 fillért hagyományoztak az egyháznak. Ezen kívül Ármós Bálint 4000 koronás alapítványának 5% kamata 200 korona az iskolába járó Ármós nevü gyermekek s szegény elaggott Ármós családhoz tartozók között kiosztatott. Az Ármós Bálint és Ármós János 4000 k. alapítványának 5% kamata 200 k. pedig az iskolába járó, szegény gyermekek számára könyvek és ruházatra fordított.

Bályok: Gróf Károlyi Imre 60 koronát, Kovács András körjegyző 60 koronát a polgári község ugyan csak 60 koronát ad évenként legátus részére.

Bihardiószeg: Az egyház részére Kiss János 200 koronát, bihardiószegi takarékpénztár 70 K.-át, község 30 K.-át, hitelszövetkezet 20 K.-át, Törő János 30 K.-át, Egeressi Gyula 6 K.-át, Juhász Sándorné 5 K.-át, Bónizs József és neje 4 K.-át, Uszó István 5 K.-át, Gellért Józsefné 30 K.-át, Jakab Sándorné 10 K.-át, özv. Székely Mihályné 6 K.-át. összesen 396 koronát adományoztak.

Biharfélegyháza: Maták János 100 koronás kötvényét átadta az egyháznak. Ezen kívül néhai Szabó Ferencz özvegye Varga Juliánna 20 K.-át, id. Simon Imre 100 K.-át, Tarczali Istvánné, néhai Török Zsófia 20 K.-át adományozott.

Csokaly: A róm. kath. vallásu Noszlopi Gyula még

1896 évben 2000 korona alapítványt tett az iskola részére s ennek évenkénti 5% kamata a szegény sorsu iskolás gyermekek felségélyezésére fordittatik. Farkas Gábor főgodnok szintén figyelemreméltó összeget ad évenként a szegény gyermekek részére.

Érkeserü : Márton Sándorné urnő egy diszes szószék terítőt, Márton Imre és Sándor testvérek iskolaépítésre 100 K.-át adományoztak. Ugyancsak e czálra adott Molnár József értarcsai lelkész 20 K.-át Gombos Ferencz székelyhidi lakos 10 K.-át.

Érmihályfalva : gör. kath. vallásu Bodnár Jánosné 2 K.-át, id. Torda Imréné Sziki Terézia 10 K.-át templomfentartásra, az érmihályfalvai takarékpénztár szegények és szegény gyermekek ruházására és tankönyvekre, 135 K. 36 fillért adományozott.

Érolaszi : halotti egylet adományozott tanszerekre 20 koromát.

Érsemjén : Fráter Loránd nyugalmazott huszár százados a torony tetejének helyreállítására 400 K.-át, Apagyi Erzsébet kisasszony szószék s papi székre arannyal szégyezett piros bársony terítőt adományozott 100 K. értékben.

Gálospetri : Takács Zsigmondné urnő egy diszes himzett ur asztali terítőt készített 70 K. értékben.

Hegyközszentimre : Fodor Sára néhai Kalmár István özvegye 20 K.-át, néhai Mohácsi Sándorné szintén 20 K.-át adományozott.

Kécz : közoktatásügyi ministérium tanszereket adományozott 51 K. értékben, ezenkívül minden gyermek ingyen tankönyvet kap. község 40 koronát ad e célra.

Kóly : Néhai Hegedüs Imréné 100 K.-át, ezenkívül többen közadakozás útján 100 K. 94 fillért, melybe leg többet 40 koronát a Kóly-Nagykágya-i szövetkezet adott, adományoztak. Ez utóbbi összegből karácsonra ruhát, könyvet, csizmát vásárolt az egyház a szegény gyermekek számára.

Köbölkut :

Margitta : Iskolaépítés céljára margittai takarékpénztár adománya 100 K. a január 25-iki bál jövedelme 305 K. 82 fillér, néh. Sperk József róm. kath. esperes plébános adománya 200 Korona. Templomtetőzet javítására

hagyományozott néh. Ozsvát József 100 K.-át, néh. Kovács Ferencz 100 K.-át. Az egyház közczéljára S. Nagy András 1, ifj. Csengeri Antal 2, Kecskés Sándor 10, Pichelmajer Ferencz 20, Gyarmati Ferenczné 3 koronát. Szegények részére polgári asztaltársaság 43 kor. 33 fillért, Gyarmati Ferenczné 3 koronát. Szegény iskolás gyermekek felruházására: margittai kereskedelmi bank 40, népbank 40, Baracza János 2, takarékpénztár 10, kereskedő ifjak 24 K. 36 fillért. Bod Lajos tanító 25 éves jubileumán begyűlt 255 K. 40 fillér. (összesen 1259 K. 91 fillér.)

Micske: az egyház földjét a hivek maguk mivelik az egyház terhének könnyítésére.

Nagyléta: Marjay Péter lelkész által az egyház részére felajánlott 200 K. haszonbér. Egyes halálesetek alkalmával hagyomány 220 korona és a takarékpénztár ösztöndíj adománya 20 korona.

Poklostelek: Orgona harmoniumra adományozott özv. Kalotai Vinczéné 2, Lepizsán Károly 1, Tataros-i fiók egyház 6, Bágyi Ernő 3, ifj. Nagy István 2, Boldizsár Gábor 1, ifj. Erős Ferencz 2, özv. Kovács Imréné 7 koronát. Néhai Szabó Gáborné az egyház közszükségeire 2 koronát.

Szalacs: néhai Hevesi Gábor adományaként özvegye Csirmán Juliánna a ref. szegény alapra 100 k.-át, Nagy Imre lelkész 2 k.-át fizetett az egyház pénztárába. Ugyancsak Nagy Imre lelkész és neje Lovass Irma urnő az árva alapra 20.-át adományoztak.

Hagyományok és adományok összege 4900 kor. 95 fillér. Mind oly szép tettek ezek, melyek méltán megérdemlik, hogy jegyzőkönyvileg megörökítve buzdításul megtartassanak a késő utókor számára. De ezenkívül szükséges és elengedhetetlen, hogy a nagyobb összeget tett nemeslelkű adományozóknak külön jegyzőkönyvi kivonaton mondjon köszönetet egyházmegyénk elnöksége.

Az uralkodó bűnök káromkodás, iszákosság s egyéb inkább rossz szokásból eredő erkölcsi hibák megszüntetésére felesleges lekipásztor és tanítótársaim figyelmét itt külön felhívni; szeretem hívni, hogy a cura pastoralis keretében erre is különös gondott fordítanak. Az ilyen bajok megszüntetésére az egyház tekintélyesebb és éret-

tebb tagjainak, főképp a szülőknek lelkes buzgósága adhat és biztosíthat eredményt a mi törekvéseinknek.

II. Népiskolai adatok.

A beérkezett egyházlátogatási jegyzőkönyvek szerint egyházmegyénk összes egyházaiban.

Tankötelesek 6—12 évig	fi: 3039;	leány 2805;	összesen: 5844
Ezek közül a.) isk. járt	fi: 2853;	„ 2543;	„ 5396
b.) isk. elh.	fi: 103;	„ 123;	„ 226
c.) iskolázatlan	fi: 117;	„ 140;	„ 257
Tankötelesek 12—15 évig	fi: 1055;	„ 948;	„ 2003
Iskolába járt	fi: 693;	„ 555;	„ 1248
Konfirmáltak	fi: 445;	„ 494;	„ 939

Általános panasz tárgyát képezte, s többször esett megrovás alá az a sajnos körülmény, hogy az iskolalátogatások alkalmával sok helyen a növendékek közül igen sok némely helyen fele sőt csaknem $\frac{2}{3}$ -ada hiányzott. Feltűnően volt az jelenteve a tavalyi egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján a kakadi és köbölkuti két iskoláról. Nem mondhatjuk, hogy e tekintetben némi javulás nem észlelhető ugyan, amennyiben kokadon a múlt évi 20 helyett, most már 76 tankötelesből 52 volt jelen; **köbölkuti** iskolában pedig 101 fiu közül 73, 78 leány közül 47; de botránysos a bályoki eset, hol a leány iskolai 37 tanköteles közül csak 12 volt jelen s e miatt a vizsgálat sem tartatott meg. Jelentés szerint a botránysos állapotnak oka az, hogy előljáróság nem szorgalmazta az iskoláztatást. Ide okvetlen szükséges figyelmeztetést intézni az egyházi előljárósághoz, kik azzal próbáljanak a községi előljáróságra hatni, esetleg a birót fel is jelenteni. Feltűnően kevesen voltak még jelen Gálospetriben, 85 közül 39; bagaméri kisebb fi iskolában 84 közül 54; szentjebbi vegyes iskolában 52-ből 34; kólyi iskolában 117 közül 35; éradonyban 69 közül 33; ujlétán 55 közül 32. Kérem egyházmegyei közgyűlésünket, mindezen egyházak presbitériumához sziveskedjék szigorú felhívást intézni, hogy e botránysos állapotok megszűnjenek.

A tanítás eredménye s a fegyelem gyakorlása általában véve kielégítő sőt bizonyos haladás észlelhető, amennyiben a múlt évben 3 nem elegendő iskola volt,

most pedig csak egy. Alig elegendő most is van nyolcz, ezek közül a szalacsi nagyobb fiu iskola annyira gyenge, alig elegendőnek is csak a legjobb akarattal lehetett minősíteni. Jelentés szerint a tanítványok fegyelmezetlenek, tudatlanok, maga a tanító a tanügy terén teljesen járatlan, tananyag és tanterv között sem tud különbséget tenni; ennek daczára a visitációval szemben tiszteletlen, sőt sértő magaviseletett tanusított. Kérem az egyházmegyei közgyűlést, hogy mindezekért ezen iskola tanítóját a legszigorubb megrovásban részesítse; figyelmeztesse, hogy ismétlődés esetén fegyelmi uton fog feleletre vonatni. Hasonlóképen komoly figyelmeztetés küldendő a Hegyközszentimre-i fitanítónak, kinek iskolája mult évben nem elegendő, most pedig alig elegendő volt s a ki ugy látszik egyáltalán nem akar, vagy nem tud tanítani. A mult évben az iskoláik eredménytelensége miatt megintett tanítók közül eltávoztak egyházmegyénkből a hegyközszentmiklósi és kakadi tanítók. Előbbi többször részesült már jóakaratu figyelmeztetésben, megrovásban, szigoru fenyegetésben, mindez azonban annyira nem használt, hogy iskolája most botrányosabban rosszabb volt, mint valaha. Keserves fájdalom volt látni, hogy a jelenlévő 93 testileg szépen fejlett, tisztán öltözködött növendék között egyetlen egy sem tudott ugyszólván semmit, csupán az olvasásban mutattak némi jártasságot, mért is a sokszor megrovott tanítónak jóakarattal ajánlotta, hogy állásából önként távozzék, nehogy fegyelmi uton legyen elmozdítva. Nevezett a helyzetet megértette, el is távozott. Szolgáljon ez figyelmeztetésül, intő például jövőre minden hanyag tanítónak, mert a kötelesség nem tudók semmi elnézésre nem számithatnak.

Nevelés ügyünk állapotának szomorubb részét mutattam fel először, most örömmel jelentem, hogy vannak kitünő és jeles iskoláink is. Ugyanis kitünő a bagaméri nagyobb fi, a bagaméri nagyobb leány, az érsemjéni fi, a piskolti vegyes, albisi vegyes, kiskereki fi, nagylétai nagyobb leány, nagylétai kisebb leány, bályoki fi, margittai nagyobb fi, széplaki leány és a székelyhidi nagyobb leány iskolák, összesen 12. Jeles a szalacsi leány, bagaméri kisebb leány, ottományi vegyes, álmosdi leány, diószegi halom utczi leány, margittai kisebb fi, margit-

tai leány, vedresábrányi vegyes, felsőábrányi vegyes, széplaki, székelyhidi nagyobb fiiskolák összesen 11. A többi iskola jó és kielégítő. Mihályfalván járvány miatt nem volt iskola.

Ezen eredmények még mindég arra ösztönöznek, hogy a tanügyi bizottságnak s az egyházmegyei hatóságnak jövőben is szigorú gonddal kell örködni a mindenél fontosabb nevelés ügy felett.

III. Anyagi állapot.

Az egyházak anyagi állapotáról a vagyon leltárak beérkeztek és azoknak egy része az adóügyi bizottság rendelkezésére bocsátatott. Anyagi állapotról lévén szó, szükségesnek tartom megemlíteni a mindnyájunk által ismert és súlyosan érzett nehézségeket, a melyek főként onnan származtak, hogy az annyira várt adócsökkentési segély mindeddig meg nem érkezett. Ennek következtében egyes egyházakban, a hol teljes lehetetlen volt a régi rendszer szerint egyházi adót kivetni, hénytelen voltam a halaszthatatlan szükségek fedezésére e várva várt segély összeg érkezéséig ideiglenes kölcsön felvételét engedélyezni. Ez kellemetlen, de egyedüli expediens nagyobb bajoknak elhárítására. A legnagyobb aggodalom és bizonytalanság emészti mindannyiunk lelkét, valyon milyen mérvű lesz a segély összege?

Mert ha az valami csekélységgé zsugorodnék össze: egy néhány egyházban ki sem számítható zavarok állanak be. Ez okból indítványozom, írjon fel egyházmegyének az egyházkerület útján a konvethoz, hogy a mi egyházmegyénk szegényebb kis egyházaira különösebb figyelmet fordítva, a bizottság által megállapított összeget mindegyik részére november hóban multhatatlanul kiutalja, mert a közönséget azzal beszéltük rá, a 10%-os egyházi adó és személy adó elfogadására, hogy a törvény szavaival bízattuk, miszerint, ha így adóztatják meg magukat, a többi hiányzó összeget az esetben a segély összeg fogja fedezni. A törvény mondja ezt s hova lesz a tájékoztatlanabb közönségnek a törvénybe vetett hite, ha csalódásoknak lenne kitéve?

Ezek után általánosságban jelzem, hogy az egyházi

épületek elég jó állapotban vannak, de sürgős javításra várnak: Csokalyon az egyház összes épületei; Ujlétán az egyház összes épületei; Kólyon a torony: Biharfél-egyházán az összes épületek; F.-Ábrányban az összes épületek; Kéczen lelkészlak és iskola; Vedresábrányban az összes épületek; Apátkereszturon a lelkészlak; Poklostelken a templom; H.-K.-Szent-Miklóson, Érolasziban új iskolák építendőek; Albison a lelkészi udvar épületei; Bogyoszlón a papi és a tanítói lakás.

Építkezések az 1907 év folyamán a következő helyeken történtek.

Asszonyvásáron iskola építéshez előkészítve vettették az egyház 16.000 vályogot és 26.000 téglát 579 kor. 14 fillér értékben.

Álmosd Templomtorony és lelkészlak teljesen renováltatott 6500 korona kölcsönből, mely rendkívüli adó czimen vettették ki 10 évre az egyházi adó arányában.

Gálospetriben templom toronytető teljesen újból átalakított és horganyzott vaslemezzel fedetett; torony festetett; templom kívül belül renováltatott; új mennyezet készítettett 5007 korona 64 fillér költséggel.

Érkeserü. Az egyház (1907 év) 5725 korona költséggel egy a kor kívánalmainak megfelelő iskolát építettett két tanteremmel.

Érsemjén. Fráter Loránd ny. huszárszázados adományából a torony vihartól letépett csillaga és gömbje teljesen renováltatott.

Köbölkut. Diszes papilak építettett, czélnak megfelelő épületekkel, a templom renováltatott s az egyházi épületeket szép sodrony kerítéssel vétettek körül.

IV. Népmozgalmi adatok.

A beérkezett egyházlátogatási jegyzőkönyvek szerint egyház megyénkben.

Született:	törvényes	fi: 888;	nő 850;	össz.	1738
„	törvénytél.	fi: 62;	„ 65;	„	127
„	áttért	fi: 10;	„ 14;	„	24
Meghalt		fi: 637;	„ 658;	„	1295
Kitért		fi: 9;	„ 8;	„	17
Házasságra lépett	szertartással		515	pár	
	szertartás nélkül			3	pár
Népesség	fi:	26.543			
„	nő:	26.320			
összesen		52.863			

Ezek után lekipásztor és tanítótársaimat a nagyfontosságú munkatéren további buzgó kitartásra, szükség esetén lelkesküzdelemre kérve s egyházmegyénk gyülekezeteire, hiveire, az egyházmegye kormányzásában minket segítő világi munkatársainkra, lekipásztor és tanítótársaimra Istentől lelki, testi áldást kívánva, tisztelettel kérem: méltóztassék jelentésemet tudomásul venni.

Nagyléta, 1908. október 5.

Marjay Péter
esperes.